

Norconsult AS
Postboks 626
1303 SANDVIKA

Vår dato: 18.08.2016
Vår ref.: 201602061-4
Arkiv: 312
Deres dato:
Deres ref.:

Saksbehandler:
Eline Nordseth Berg
22959210/enbe@nve.no

Bærum kommune - Tillatelse til midlertidig avvik fra normalvannstand for Trehørningen - Hole kommune – Buskerud

Vi viser til deres søknad av 13.04.16 om tillatelse til midlertidig avvik fra normalvannstand for Trehørningen.

Om søknaden

Bærum kommune søker om å få senke vannstanden i Trehørningen med inntil 4,5 m, under normalvannstand på kote 371,47, fra 01.09 2016 til april 2017. Nedtappingen er grunnlagt i at dammen ikke tilfredsstiller krav i damsikkerhetsforskriften.

Dam Trehørningen er en 100 m lang tørmurt steindam lokalisert på Krokskogen i Hole kommune, rett ved grensen til Bærum kommune. Dammen er omtrent 5 m høy, og plassert i konsekvensklasse 3 for dambrudd. Søknaden oppgir at dammen er bygget i 1841. Magasinet har en regulering mellom kote 371,47 og kote 366,97, men blir i liten grad regulert. Trehørningen inngår i Bærum kommunes vannforsyning.

Fordi vannet er drikkevannskilde, er det restriksjoner med hensyn til bading og friluftsliv. Oslomarkas fiskeadministrasjon setter ut fisk i Trehørningen. Det er ikke registrert naturtyper eller rødlistede arter i forbindelse med vannet.

I søknaden oppgis middelvannføring ut av Trehørningen til å være 125 l/s. I tillegg overføres vanligvis 0,2 m³/s fra Søndre Heggelivatn, som medfører jevn vannføring over dam Trehørningen. Alminnelig lavvannføring er estimert til omtrent 6 l/s. Søker foreslår en minstevannføring på 16 l/s for vinteren 2016-2017, på bakgrunn av varighetskurve for tilsiget og kapasitet for pumpe som må benyttes for minstevannføring i perioder.

E-post: nve@nve.no, Postboks 5091, Majorstuen, 0301 OSLO, Telefon: 09575, Internett: www.nve.no

Org.nr.: NO 970 205 039 MVA Bankkonto: 7694 05 08971

Hovedkontor
Middelthunsgate 29
Postboks 5091, Majorstuen
0301 OSLO

Region Midt-Norge
Vestre Rosten 81
7075 TILLER

Region Nord
Kongens gate 14-18
8514 NARVIK

Region Sør
Anton Jenssensgate 7
Postboks 2124
3103 TØNSBERG

Region Vest
Naustdalsvn. 1B
Postboks 53
6801 FØRDE

Region Øst
Vangsveien 73
Postboks 4223
2307 HAMAR

Høring

Søknaden er behandlet etter reglene i kapittel 3 i vannressursloven. Den er sendt lokale myndigheter, turistforeningen og Oslomarkas fiskeadministrasjon for uttalelse. På grunn av sakens korte behandlingstid er søknaden sendt på høring med kort høringsfrist.

Bærum kommune har uttalt følgende i brev av 16.08.16:

« ...

Bærum kommune Natur og idrett vil på et generelt grunnlag anmode de involverte ved fremtidige damrehabiliteringer om å se på mulighetene til å unngå/ redusere større, midlertidige nedtappinger av ferskvann. Slike nedtappinger har en negativ konsekvens for det akvatiske miljø og for det biologiske mangfoldet i nærområdet. Bærum kommune Natur og idrett etterlyser en mer offensiv satsning på tiltak som i større grad opprettholder vannstanden under slikt rehabiliteringsarbeid.

Eksempelvis kan man benytte tilgjengelige masser for å demme opp vannet, og på den måten tørlegge anleggsområdet på oversiden av dammen. En naturlig minstevannføring kan ledes gjennom området via rørledning dette kan bidra til at man ikke behøver å tappe ned vannet i så stor grad, og følgelig vil man kunne redusere de negative konsekvensene.

For øvrig vises det til at det må opprettholdes en minstevannføring i bekken nedstrøms Trehørningen for å ivareta naturverdiene der, samt at vanntilførselen til Byvatnet ikke blir påvirket nevneverdig.»

Fylkesmannen i Buskerud har uttalt følgende i brev av 17.08.16:

« ...

Vurdering

I utgangspunktet er senkning av vannstand i tjern under normalvannstand negativt både for fisk og vannlevende organismer. Dette gjelder både med hensyn til stranding av fisk i nedtappingsperioden, og på grunn av tørlegging av leveområder i strandsona. Under oppfylling vil utløpselva bli negativt påvirket på grunn av redusert vannføring.

I nedtappingsperioden vil tiltaket også ha en negativ effekt ut fra et landskapsmessig aspekt, med tørrlagte strandsoner som vil gi et visuelt negativt inntrykk.

Formålet med tiltaket er imidlertid å sikre dammen etter dagens krav til damsikkerhet. Det vil lages fangdam oppstrøms damområdet for å sikre et vannvolum for fisk og øvrige ferskvannsorganismer. Naturlig tilsig vil føres til utløpselva for å opprettholde normal vannføring i elva i anleggsperioden. Tiltaket er også midlertidig, og vannstanden vil reetableres i løpet av forsommeren 2017. De negative effektene på vannmiljøet vil derfor være temporære.

I og med at anleggsperioden er om høsten og vinteren, vil også de landskapsmessige ulempene ha en mer begrenset varighet i forhold til allment friluftsliv.

Konklusjon

Sett i lys av dette anses senkning av vannstanden i Trehørningen for oppgradering av dammen akseptabelt i forhold til vannmiljøet under visse forutsetninger

Nedtappingen må skje gradvis for å unngå stranding av fisk i den tørrlagte strandsona og i damområdet. Strandsonene må sjekkes underveis i tappeperioden med hensyn til eventuelle stranding av fisk. Fisk som eventuelt påtreffes, flyttes til sikkert vannområdet oppstrøms fangdammen.

Ved oppfyllingen av Trehørningen må det påses at det er en viss vannføring i utløpselva for å unngå tørrlegging av vannbiotoper.

I søknaden er det oppgitt gyter ørret i vassdraget ned mot Byvannet. Det pågår også stamfiske i vassdraget i regi av OFA. I den grad tiltaket medfører eventuell skade på naturlig rekruttering av ørret i vassdraget, må dette kompenseres for ved utsetting av fisk.

Naturmangfoldloven setter krav til kunnskap før vedtak som påvirker naturmangfoldet fattes (§ 8). Det foreligger ikke egen naturfaglig utredning i forhold til vannmiljøet i vassdraget. I søknaden er imidlertid påvirkninger på naturverdier vurdert. Det er blant annet ikke registrert viktige naturtyper eller truede arter i tilknytning til Trehørningen.

Kunnskapsgrunnlaget om vannmiljøet i Trehørningen er som nevnt noe mangelfullt. Basert på generell kunnskap og en skjønnsmessig vurdering av tiltakets effekt på vannmiljøet, anser imidlertid Fylkesmannen at kunnskapsgrunnlaget er tilstrekkelig i forhold til naturmangfoldlovens krav. Dette må spesielt ses i lys av at tiltaket er midlertidig.

Tiltaksområdet ligger innenfor Markagrensa. Det forutsettes derfor at det søkes om dispensasjon fra Hole kommune om unntak fra Markalovens bestemmelser om byggeforbud i Marka.»

Oslomarkas fiskeadministrasjon (OFA) har uttalt følgende i e-post av 21.06.16:

«OFA disponerer fiskerett i Trehørningen. Her er miljøinnspillene dere ber om.

Nå begynner det å bli ekstremt mange dammer som ikke «tilfredsstiller de nye forskriftene». Rehabilitering av demninger i Oslomarka har blitt en egen næring hvor det hele tiden er flere nye vann som må tappes ut. Ett vann eller to hadde gått greit, men det har etterhvert blitt snakk om flere titalls av de mest bynære vannene rundt Norges største by som er tatt i tur og orden. Hva med å sende hele «Oslomarkaprojektet» med alle de nødvendige vannene samlet i én søknad, så alle de berørte partene hadde innsett omfanget av de nye kravene. Det burde være en enkel sak å få oversikt på samtlige vann som kommer? Eller er det lettere å få tillatelser når man bare tar litt og litt.

Alle bunndyrene i strandsonen dør. Strandsonen ser deretter ut som en tørrlagt ørken, bølgene vasker så de næringsrike sedimentene ut fra land, og frakter det ut på dypet hvor lyset ikke rekker ned når vannet fylles opp igjen. Tilbake ligger næringsfattige grunner med redusert næringsdyrproduksjon i mange år. Alle sjøene skal tas, siden de er regulert. Sist var det Nølevann i Oslo som fikk gjennomgå noe helt ekstremt. Deretter Burudvann. Dette opplegget med å bare tappe vekk alt vannet, skade fiskeverdien i Norges tettest befolkede område. Det gjøres ingen avbøtende tiltak, og kompenseres ikke for tapt kultiveringsinnsats. Eller redusert fiskekortsalg hele denne sesongen uten vann, eller i kommende år med dårligere kvalitet på fiske (lite næringsdyr). Fiskekortsalget dekker hele fiskekultiveringen i Oslomarka, og driften av kultiveringsanlegget.

- 1. Det er på tide å gjøre dette på en mer miljøvennlig måte enn å bare tappe ut alt vannet i hele innsjøen. Det er vel mulig å bygge opp en tørrdøkk/voll foran dammene, og så pumpe ut/slippe ut vannet mellom dammen og vollen? Når arbeidet er ferdig, så rives vollen. Mener å ha sett dette i USA, der de brukte en ferdiglaget vegg som ble satt i bue foran dammen. Da tappet de bare ut halvparten av innsjøen av det de ellers hadde*

behøvd å gjøre. En slik konstruksjon hadde vært fin å bruke videre i andre vann. Vi vil anbefale å få utredet en slik miljøvennlig løsning av konsulenter/entreprenører FØR det gis tillatelse til å tappe ned enda ett av de beste ørretvannene rundt Oslo.

Hadde det vært helt gigantiske vannmagasiner, så ville denne tørrdokkløsningen ha tvunget seg frem. I vannene rundt Oslo er det enkleste (og billigste) så klart bare å tappe ut vannet. Men det er neppe umulig å gjøre det på en annen måte. Er det mulig å bruke rødlista til å tvinge dette frem. Hvor vanskelig kan det være når det er bilvei helt frem?

2. *Er det utredet mulighet for å rehabilitere på utsiden av dammen?*
3. *Når de driver og rehabiliterer etter forskrifter om «sikkerhet». Spørsmål: Disse gamle dammene tilfredsstiller vel heller ikke vannforskriften sin miljøkravside, som sier at det ikke skal være menneskeskapte fiskevandringshinder? Her er det en skadelig demning som hindrer fiskens gytevandring, næringssøk og naturlige spredning i vassdraget. Den hindrer fiske som har sluppet seg over i å komme tilbake i vannet der den hører hjemme. Hva med å tvinge gjennom at det i hvert fall må bygges en fisketrapp (enten som pålegg etter vannforskriften, eller som en ren miljøkompensasjon for alle dem som fisker i Marka og kultivering), dersom det gis tillatelse til å tappe ned hele vannet som de søker om? Det er vel i prinsippet krav om å lage fiskevandringsspassasje også, når det først skal gjøres endringer på gamle dammer. Er det noen som er opptatt av og passer på det når arbeidene presser seg frem?»*

NVEs vurdering

NVE kan gi tillatelse til fravik fra manøvreringsreglement etter vannressursloven § 8 når formålet er nødvendig reparasjons- og vedlikeholdsarbeid. Tiltaket faller etter vårt syn inn under dette formålet. Dam Trehørningen har bruddkonsekvensklasse 3, og det er viktig å få gjennomført rehabiliteringen av sikkerhetsmessige årsaker.

Hydrologi

I søknaden står det ingenting om ønsket nedtappingshastighet, men i en e-post til NVE opplyser oppdragsleder Lars Kristian Westby at nedtappingen skal ta omtrent 30 dager, som tilsvarer en nedtappingshastighet på 0,15 m/døgn. Dette er samme hastighet som i flere liknende prosjekter som er behandlet av NVE, og anses som en akseptabel senkningshastighet med tanke på stabilitet i strandsonen og virkninger for biologisk mangfold.

Søker har foreslått en minste vannføring på 16 l/s gjennom vinteren. NVE har beregnet 5-persentilene sommer og vinter for vannføring ut av Trehørningen og kommet frem til henholdsvis 2,8 og 12,3 l/s. Derfor mener vi at en minste vannføring på 16 l/s er rimelig å pålegge gjennom hele prosjektperioden. I nedtappingsperioden vil imidlertid vannføringen være vesentlig større enn dette, og når magasinet er tappet ned vil hele tilsiget gå i elveløpet nedstrøms dammen. Det settes likevel krav om at minste vannføring alltid skal opprettholdes. Fylkesmannen i Buskerud og Bærum kommune forutsetter dette for at tiltaket skal være akseptabelt. Om nødvendig skal minste vannføring pumpes forbi dammen.

Naturmangfold

Det er ikke registrert viktige naturtyper i forbindelse med Trehørningen (søk i Naturbase, 17.08.16).

Søk i Artskart (17.08.16) gir treff på ulv (CR). Denne forekommer mest sannsynlig på streif og vil ikke bli berørt av omsøkte nedtapping. Det er registrert både edelkreps (EN) og elvemusling (VU) nedstrøms tiltaket. Bestanden av edelkreps er registrert i Byvatnet, og elvemusling er registrert lenger nedstrøms i Lommedalen. Begge bestandene er lokalisert såpass langt unna tiltaket at vannstands- og vannføringsendringene i og ut av Trehørningen ikke vil påvirke dem.

Som nevnt i høringsuttalelsene er det både ørret, abbor og ørekyt i Trehørningen, og en kontrollert nedtapping er særlig viktig for å unngå strandet fisk. Fylkesmannen foreslår at strandsonene kontrolleres underveis i nedtappingsperioden for å hjelpe strandet fisk til trygge omgivelser. NVE mener at nedtappingshastigheten og kontroll av strandsonene er rimelige avbøtende tiltak. OFA skriver at det er risiko for at næringsstoffer vaskes ut av strandsonen ved en nedtapping som omsøkt. NVE er innforstått med at tiltaket vil medføre noen negative konsekvenser for flora og fauna i strandsonen, og at det kan ta noen år før dette går tilbake til det normale.

NVE mener at vurderingene er i tråd med prinsippene i naturmangfoldloven som skal ivaretas når vedtak treffes, jf. naturmangfoldloven §§ 8-12. NVE vil i den forbindelse påpeke at tiltaket er midlertidig og derfor har begrensede konsekvenser for naturmangfoldet i området. Fylkesmannen etterlyser naturfaglig undersøkelse med hensyn på vannmiljøet, men på grunn av tiltakets begrensede utstrekning i tid mener NVE at de vurderingene som er gjort er tilstrekkelige. NVE kan heller ikke se at tiltaket er i strid med forvaltningsmålet for arter eller økosystemer, jf. naturmangfoldloven §§ 4 og 5.

Oslomarkas fiskeadministrasjon mener at det burde pålegges å legge til rette for fiskevandring/fisketrapp over dammen i forbindelse med rehabiliteringen. Nedtappingen er et midlertidig tiltak, NVE vurderer derfor at det ikke er rimelig å pålegge store permanente anlegg som kompenserende tiltak.

Friluftsjnteresser og landskap

NVE har ikke mottatt høringsuttalelser som omtaler friluftsliv eller landskap, annet enn Fylkesmannen som peker på at det vil bli et forringet visuelt inntrykk av dammen. Dette er NVE klar over, og dette er en konsekvens som ikke kan unngås ved å utføre tiltaket som omsøkt. Vi mener likevel dette er en akseptabel konsekvens, og området vil være tilbake i sin vanlige stand sommeren 2017.

Det er mest sannsynlig både skiløyper, turløyper og sykkelstier i området over og rundt Trehørningen. Derfor er det svært viktig at det skiltes med informasjon om nedtappingen. Vannstanden bør holdes konstant for at isen skal være sterkest mulig. NVE anbefaler også dialog mellom Bærum kommune og ansvarlig for skiløyper.

Kulturminner

Søk i Kulturminnesøk (17.08.16) gir treff på at dam Trehørningen er et statlig listeført kulturminne fra midten av 1800-tallet. Dette må ivaretas ved rehabiliteringen, og NVE oppfordrer til dialog med Buskerud fylkeskommune om kulturminnet.

Generelt

Både Bærum kommune og OFA skriver i sine uttalelser at det bør utredes andre muligheter for gjennomføring av nedtapping av ferskvann. Det er gjennomført og planlegges flere nedtappinger av vann i Oslo- og Bærumsmarka med omegn. NVE tar uttalelsene til etterretning og er også til en viss grad enig i at det burde vært utredet om det er mulig å unngå nedtapping av hele magasinet. Imidlertid er det ikke registrert spesielt verdifulle arter, naturtyper eller landskapsformer tilknyttet Trehørningen, og vi mener at nedtappingen i denne omgang kan gjennomføres som omsøkt.

OFA skriver også at det bør lages en oversikt over alle vannene i Oslomarka som skal tappes ned i forbindelse med damrehabilitering. Prosessen med revurdering av dam og deretter rehabilitering og medfølgende nedtapping er en prosess som tar noe tid og således er forutsigbar. NVE mener at det er uheldig at søknader kommer inn sent i forhold til når tiltaket er planlagt gjennomført. NVE vil ta dette opp med de gjeldende damansvarlige.

Oppsummering

Trehørningen er omsøkt tappet ned med inntil 4,5 m fra 01.09.16 til april 2017. Både nedtappingshastighet og minstevannføring er av NVE vurdert å være akseptabel. Tiltaket er nødvendig for å opprettholde sikkerheten ved dammen. Ut fra dette vurderer vi konsekvensene tiltaket har for naturmangfold, brukerinteresser og landskap til å være akseptable. Ved å ta hensyn som er listet opp nedenfor kan ikke NVE se at midlertidig avvik fra normalvannstand i Trehørningen er til vesentlig skade for noen kjente allmenne interesser.

Konklusjon

NVE gir tillatelse til at Bærum kommune kan tappe ned Trehørningen til kote 366,97. Nedtappingen kan starte 01.09.16 og oppfylling skal senest starte i løpet av april 2017.

Tillatelsen er gitt i medhold av vannressursloven § 8.

Tillatelsen blir gitt på følgende vilkår:

- Det skal til enhver tid slippes en minstevannføring på 16 l/s ut av Trehørningen.
- Alle vannføringssendringer skal skje med myke overganger. Maksimal nedtappingshastighet settes til 0,15 m/døgn.

- Oppfylging til normal vannstand skal skje så raskt som mulig etter at arbeidene er avsluttet.
- Nedtappingen skal kunngjøres én gang lokalt, i god tid før nedtappingen starter.
- Det skal informeres om nedtappingen og farene denne kan medføre, på skilt og i andre informasjonskanaler (nettside e.l.) før, i og etter anleggsperioden og til vannet har nådd normalvannstad. Bærum kommune må opprette en beredskapstelefon i forbindelse med tiltaket, der allmennheten kan melde fra om utilsiktede virkningen. Nummeret til denne telefonen skal stå på informasjonsskilt og i andre informasjonskanaler.
- Bærum kommune plikter å holde oppsyn med områder som kan bli berørt av tiltaket. Dette gjelder særlig strandsonen i Trehørningen og elveløpet mellom Trehørningen og Byvatnet.
- Det må opprettes dialog mellom tiltakshaver og ansvarlig for skiløyper i området rundt Trehørningen.
- Det må opprettes dialog mellom tiltakshaver og Buskerud fylkeskommune angående kulturminnestatusen til dam Trehørningen.
- NVE forutsetter av Bærum kommune har ordnet de privatrettslige forholdene som eventuelt måtte bli skadelidende av tiltaket.
- Hvis tiltaket mot formodning ikke følger fremlagt tidsplan og nedtappingsperioden trekker ut, må det søkes NVE skriftlig og utvidet nedtappingsperiode så fort som mulig.
- Ved overtredelse av de fastsatte bestemmelsene gitt i loven eller i medhold av loven, plikter konsesjonæren etter krav fra NVE å bringe forholdene i lovlig orden. NVE kan fastsette tvangsmulkt ved overtredelse av bestemmelsene i konsesjonen eller andre bestemmelser med hjemmel i lov.

Om klage og klagerett

Dere kan klage på denne avgjørelsen til Olje- og energidepartementet innen tre uker fra det tidspunktet underretningen er kommet fram til partene, jf. forvaltningslovens kapittel VI. Klageretten er begrenset til parter (grunneiere, rettighetshavere og konsesjonssøker) og andre med rettslig klageinteresse (hovedsakelig organisasjoner som representerer berørte interesser).

En klage skal begrunnes skriftlig, stiles til Olje- og energidepartementet og sendes til NVE. Vi foretrekker elektronisk oversendelse til vår sentrale e-postadresse nve@nve.no.

Med hilsen

Rune Flatby
avdelingsdirektør

Gry Berg
seksjonssjef

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner.

Kopi til:

Akershus fylkeskommune
Buskerud fylkeskommune
Bærum kommune
Fylkesmannen i Buskerud
Fylkesmannen i Oslo og Akershus
Hole kommune
Oslomarkas Fiskeadministrasjon